

Archeologienota

Zottegem, Meersstraat

Deel 1: Verslag van Resultaten

Titel

Archeologienota Zottegem, Meersstraat. Deel 1: Verslag van Resultaten

Auteur

Toon De Herdt

Erkende archeoloog

BAAC Vlaanderen bvba
OE/ERK/Archeoloog/2015/00020

BAAC-Projectnummer

2022-0540

Plaats en datum

Gent, 20 juni 2022

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 2192
ISSN 2033-6896

Wettelijk depot

KBR

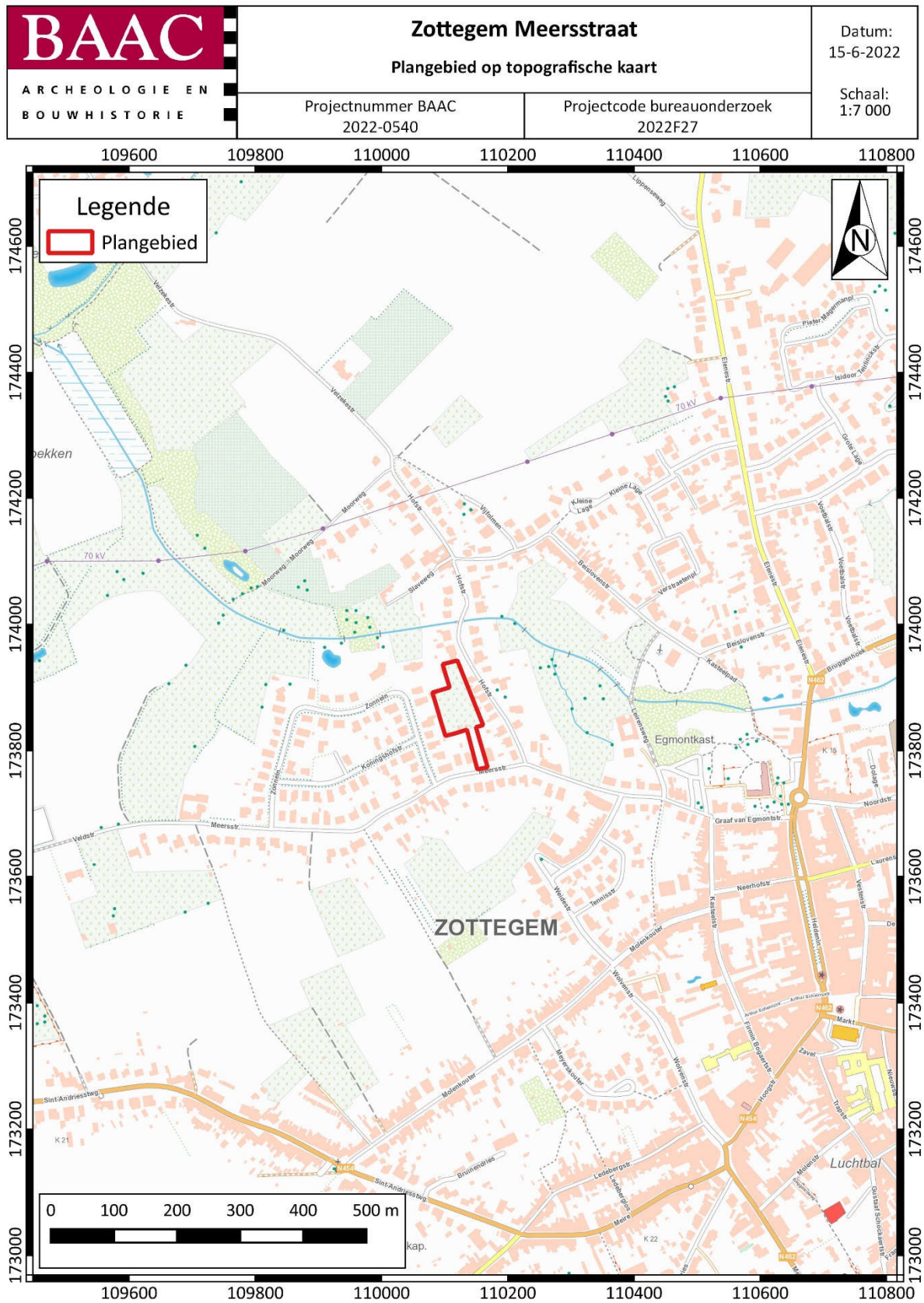
Inhoud

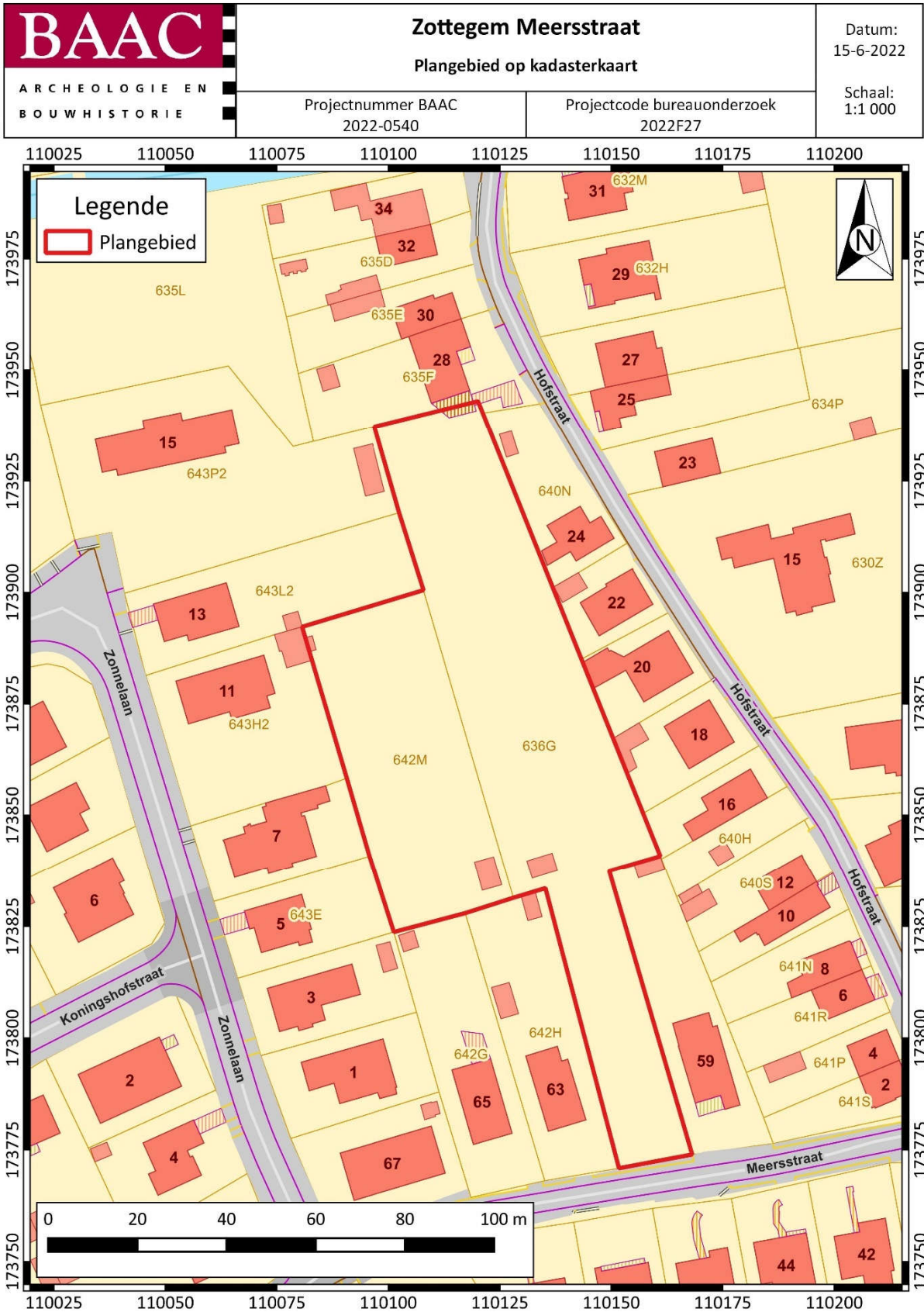
1	Beschrijvend gedeelte.....	1
1.1	Administratieve gegevens	1
1.2	Juridisch kader en onderzoektraject	4
1.3	Aanleiding	4
1.4	Huidige situatie en geplande werken	5
1.4.1	Huidige situatie	5
1.4.2	Geplande werken en bodemingrepen	5
1.5	Randvoorwaarden	8
1	Bureauonderzoek	9
1.1	Werkwijze en strategie	9
1.1.1	Onderzoeksdoelstelling	9
1.1.2	Onderzoeksvragen	9
1.1.3	Methoden en technieken.....	9
1.2	Assessment	11
1.2.1	Landschappelijk kader	11
1.2.2	Historisch kader	20
1.2.3	Cartografische bronnen	20
1.2.4	Orthofotografische bronnen	24
1.2.5	Archeologisch kader	26
1.3	Synthese onderzoeksresultaten.....	29
1.3.1	Datering en interpretatie onderzoeksterrein	29
1.3.2	Archeologische verwachting.....	29
1.3.3	Syntheseplan	29
1.4	Besluit.....	31
1.4.1	Potentieel op kennisvermeerdering	31
1.4.2	Afweging noodzaak verder vooronderzoek.....	31
1.4.3	Keuze onderzoeksmethode.....	31
1.4.4	Afbakening onderzoeksterrein	32
2	Samenvatting.....	33
3	Lijsten.....	34
3.1	Figurenlijst.....	34
3.2	Tabellenlijst	34
4	Bibliografie	35

1 Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens

Naam site	Zottegem, Meersstraat		
Ligging	Meersstraat 59-65, Zottegem, Oost-Vlaanderen		
Kadaster	Zottegem, Afdeling 8 (Strijpen), Sectie A, Percelen 636G, 642M		
Coördinaten	Noordwest:	x: 110080,3	y: 173892,4
	Noordoost:	x: 110120,3	y: 173943,5
	Zuidwest:	x: 110102,3	y: 173823,5
	Zuidoost:	x: 110167,8	y: 179773,4
Oppervlakte plangebied	6.257 m ²		
Kartering gewestplan	Woongebied		
Projectnummer BAAC Vlaanderen	2022-0540		
Bureauonderzoek	Projectcode	2022F27	
	Erkende archeoloog	BAAC Vlaanderen bvba OE/ERK/Archeoloog/2015/00020	
	Betrokken actoren	Toon De Herdt (archeoloog)	
	Betrokken derden	-	

¹ AGIV 2022f

Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB)² (digitaal; 1:250; 15.06.2022)

² AGIV 2022b

1.2 Juridisch kader en onderzoekstraject

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Het doel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen of, indien dit niet kan, het formuleren van maatregelen voor vervolgonderzoek waarbij het erfgoed *ex situ* wordt behouden.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen worden vernietigd, is een archeologisch onderzoek nodig. In eerste instantie wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het plangebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het plangebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het plangebied, kan het aangewezen zijn de gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren te onderzoeken middels een landschappelijk bodemonderzoek, een veldkartering en/of een geofysisch onderzoek. Deze onderzoeken maken alle deel uit van het **vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**. Indien op basis van de resultaten van alle nodige facetten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem niet voldoende informatie verzameld kan worden om een onderbouwde uitspraak te doen aangaande de beslissing tot behoud *in situ*, vrijgave of opgraving van het terrein, moet in een volgende fase een vooronderzoek met ingreep in de bodem worden uitgevoerd.

Het doel van het eventueel **vooronderzoek met ingreep in de bodem** is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. De hiervoor aangewezen methoden zijn archeologische boringen, proefputten en/of proefsleuven. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om een eventuele site *in situ* te behouden of, indien dit niet kan, het opstellen van een programma van maatregelen voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen) in de vorm van een opgraving. Het vooronderzoek is uitgevoerd conform de Code van Goede Praktijk 4.0.

1.3 Aanleiding

Naar aanleiding van een aanvraag bij een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgemaakt. Aangezien het om een omgevingsvergunning voor verkavelen van gronden gaat dient er uit te worden gegaan van een volledige verstoring van het bodemarchief. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies.

De totale oppervlakte van het plangebied *Zottegem, Meersstraat* bedraagt ca. 6.257 m². Het plangebied valt buiten een beschermde archeologische site, ligt niet in een archeologisch vastgestelde zone en komt niet voor op de kaart met gebieden waarin geen archeologische waarden (meer) te verwachten zijn (GGA, gebieden geen archeologie).³ Daarnaast werden voor het plangebied en de directe omgeving geen waarden voor ‘beschermde onroerend erfgoed’ opgenomen in het Geoportaal.

³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2021.

Aangezien de totale oppervlakte van de kadastrale percelen, waarop de vergunning betrekking heeft, meer dan 3000 m² bedraagt, is volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 een archeologienota vereist. Deze archeologienota, waarvan akte genomen door het agentschap Onroerend Erfgoed, wordt bij de omgevingsvergunningsaanvraag gevoegd.

1.4 Huidige situatie en geplande werken

1.4.1 Huidige situatie

Beide percelen zijn volledig in gebruik als weide. Er zijn enkele kleine gebouwtjes/tuinhuizen aanwezig. Dit stukje grasland wordt volledig omringd door open bebouwing.

1.4.2 Geplande werken en bodemingrepen

Algemeen

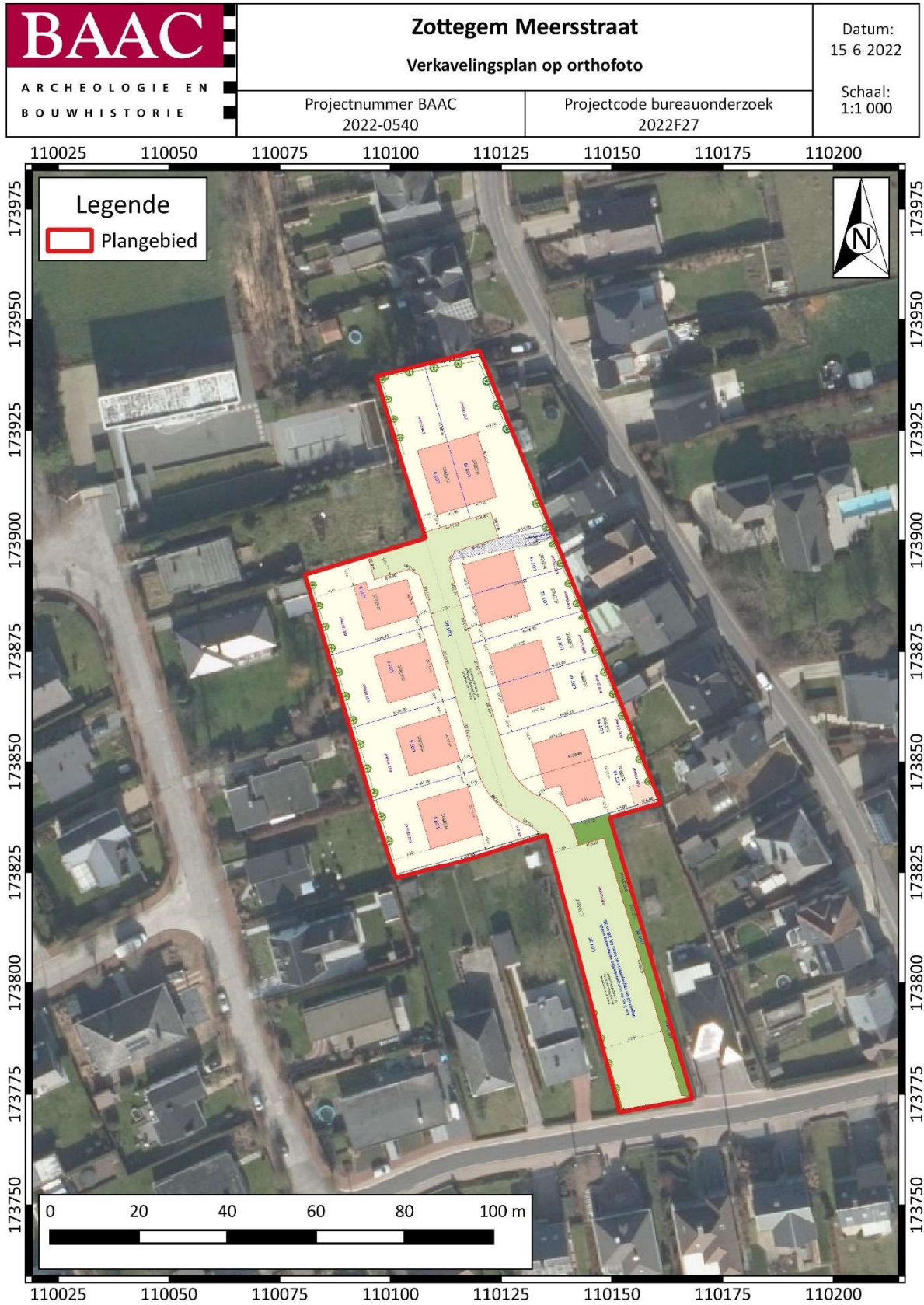
De opdrachtgever plant op het terrein een verkaveling. Aangezien het om een verkavelingsaanvraag gaat, wordt uitgegaan van een volledige verstoring van het terrein binnen de contour van de verkaveling en is er bijgevolg een impact op het bodemarchief. De interne indeling van de verkaveling heeft geen invloed op deze impactanalyse.

Impactanalyse

Men dient in het geval van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden uit te gaan van een volledige verstoring van het bodemarchief binnen de bouwrijp te maken percelen.

⁴ AGIV 2022e

Plan 4: Plangebied met weergave van verkavelingsplan op orthofoto⁵(digitaal; 1:1; 15.06.2022)

⁵ AGIV 2022e

1.5 Randvoorwaarden

De initiatiefnemer opteert voor een vervolgonderzoek in uitgesteld traject. Men wil begrijpelijkerwijs geen financieel risico lopen door een oplopende kost van onderzoek zonder garantie op het verkrijgen van de omgevingsvergunning.

1 Bureauonderzoek

1.1 Werkwijze en strategie

1.1.1 Onderzoeksdoelstelling

Een bureauonderzoek kadert binnen een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Het archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek, het vaststellen van de aan- of afwezigheid van een archeologische vindplaats, zonder de mogelijk aanwezige archeologische resten wezenlijk aan te tasten. Het bureauonderzoek bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door de studie van gekende of ontsloten informatiebronnen.

1.1.2 Onderzoeksvragen

Volgende onderzoeksvragen zullen in dit bureauonderzoek behandeld worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Zijn er archeologische waarden aanwezig binnen het onderzoeksterrein?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn binnen het onderzoeksterrein:

- Wat is de aard van deze waarden?
- Wat is de impact van de geplande bodemingrepen op deze waarden?

1.1.3 Methoden en technieken

Het doel van het bureauonderzoek is de formulering van een archeologische verwachting van de onderzoekslocatie. Deze verwachting wordt opgesteld op basis van gekende landschappelijke, geologische, archeologische, historische en geografische bronnen.

Een eerste stap bij het formuleren van een archeologische verwachting voor de onderzoekslocatie is deze te situeren binnen een breder landschappelijk kader. Hierbij wordt beroep gedaan op de gekende geografische en geologische bronnen en kaarten.

Administratieve en geografische kaarten:

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto
- Digitaal hoogtemodel
- Tertiairgeologische kaart
- Quartairgeologische kaart

- Bodemkaart

De basis van de desktopstudie bestaat verder uit een historische studie van de onderzoekslocatie en zijn directe omgeving. Hierbij wordt de gekende archeologische en historische vakliteratuur over de onmiddellijke omgeving van het plangebied geconsulteerd.

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19^e eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Een concrete huisgeschiedenis is uit het cartografisch materiaal alleen niet af te leiden. De kaarten kunnen wel ondersteunend werken. Naast de gangbare historische kaarten is ook Cartesius geraadpleegd.⁶

Volgende historische kaarten werden opgezocht en geanalyseerd:

- CAI-kaart
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen
- Historische topografische kaarten en orthofoto's

Ook andere historische kaarten werden geraadpleegd (o.a. Topografische kaart van Vandermaelen en de Popp-kaarten, maar deze leverden geen bijkomende informatie op aangaande de gebruiksgeschiedenis van het plangebied.

Er werden geen externe specialisten betrokken bij dit onderzoek en geen wetenschappelijke advisering ingewonnen bij derden.

⁶ CARTESIUS 2022

1.2 Assessment

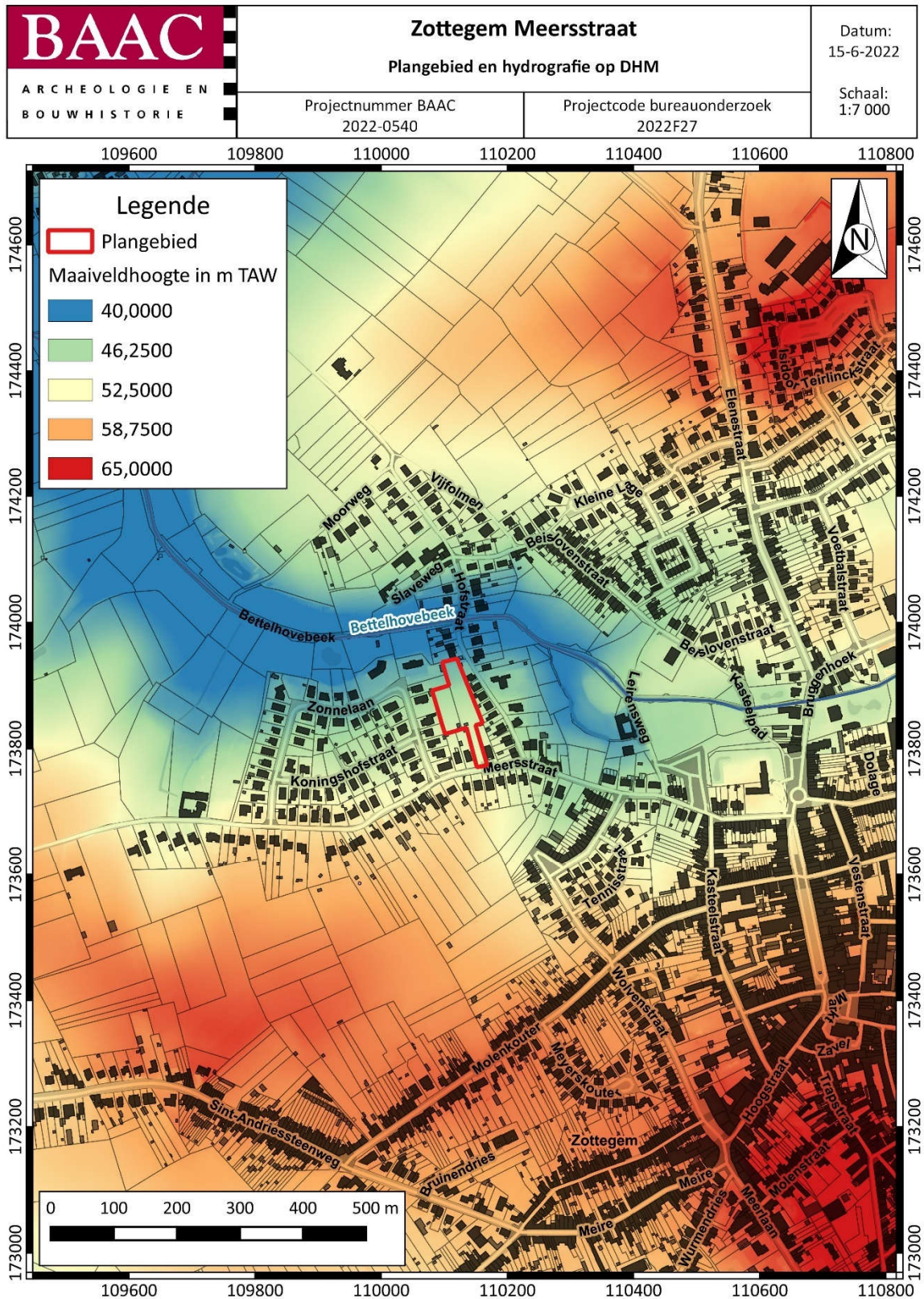
In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beschikbare kennis inzake bodemkunde, geomorfologie, historie, cartografie en archeologie met betrekking tot het plangebied en omgeving. Deze informatie vormt de basis voor de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied.

1.2.1 Landschappelijk kader

Topografische situering

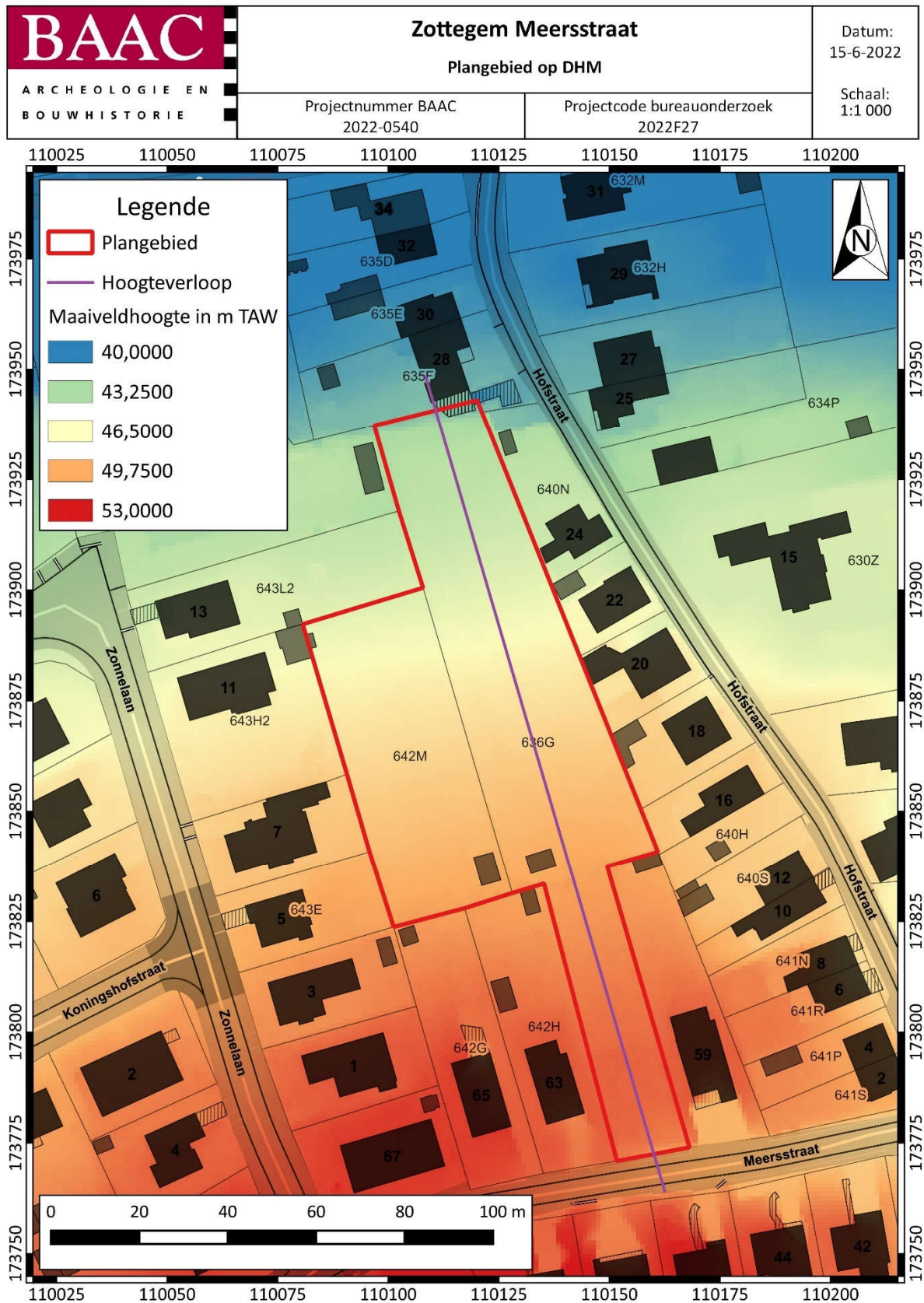
De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op Plan 1 en Plan 2. Het plangebied Zottegem Meersstraat is gelegen ter hoogte van de hoek van de Meersstraat en de Hofstraat, ten noordwesten van het centrum van de stad.

De omgeving rond het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen + 40 en + 55 m TAW. Het hoogste punt van het plangebied zelf bevindt zich tegen de straat in het zuiden aan en ligt op + 51,3 m TAW, het laagste punt bevindt zich in het noorden en ligt op + 42,1 m TAW. Het plangebied bevindt zich op de flank van de vallei van de scherp ingesneden Bettelhovebeek, die ongeveer 50 m ten noorden van het plangebied loopt. De Bettelhovebeek watert via de Molenbeek en de Zwalmbeek af in de Schelde.

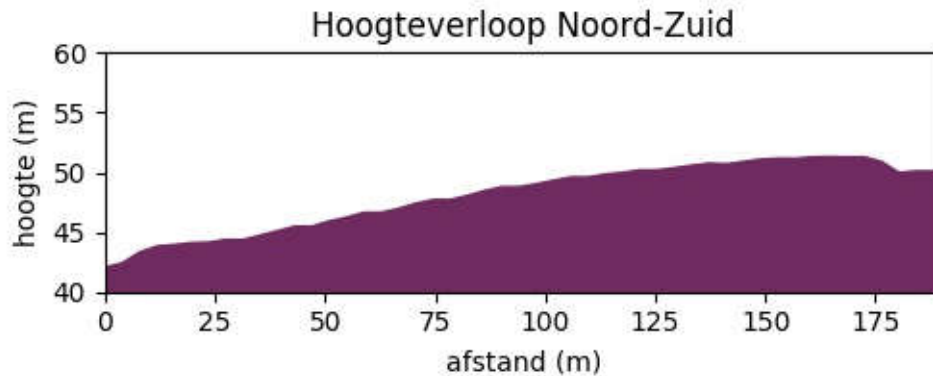
Plan 5: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)⁷ met waterwegen (digitaal; 1:1; 15.06.2022)

⁷ AGIV 2022a

Plan 6: Plangebied en hoogteverloop op het DHM⁸ (digitaal; 1:1; 15.06.2022)

⁸ AGIV 2022a

Figuur 1: Hoogteverloop terrein⁹

Landschappelijke situering

In geomorfologisch opzicht bevindt het plangebied zich in het interfluvium van de Schelde en de Dender.

De oudste terrasafzettingen zijn aanwezig op het interfluvium tussen Schelde en Dender en nemen meerdere niveaus in. Deze terrasafzettingen zijn sedimentologisch dominant grofkorrelig en bestaan onderaan uit grind in een zandige tot kleiige matrix gevolgd door een verfijning van het klastisch materiaal naar boven toe. Een dergelijke sedimentatiecyclus wordt doorgaans meerdere malen binnen een sequentie herhaald. Deze sedimenten zijn eigen aan een ondiep fluviatiel systeem gekenmerkt door sterke fluctuaties in het stroomregime. De aanwezigheid van meerdere niveaus in het gebied, wijst op het bestaan van meerdere erosiefasen van elkaar gescheiden door afzettingsfasen. Chronostratigrafisch wordt aan deze terrassen een pré-elsteriaan ouderdom toegekend.

Het patroon van afzetting en insnijding heeft zich na de vorming van de interfluviumterrassen verdergezet wat resulteerde in de vorming van meerdere valleiterrassen. Dit zijn terrassen die aanwezig zijn op de flanken van de valleien. Opmerkelijk zijn de terrasafzettingen aan de voet van de valleiwallen zowel langs de Scheldevallei, waar ze uitgebreid zijn, als langs de Mark. Op basis van de morfologische positie worden deze fluviatiele afzettingen als saaliaan afzettingen beschouwd.

De opeenvolging van verschillende terrasniveaus illustreert dat gedurende het midden-pleistoceen de waterlopen zich steeds dieper hebben ingesneden. Deze uitdieping is de aanzet geweest tot het ontstaan van het golvende landschap met daarin drie grote depressies en vele kleine beekvalleien. De depressies waarvan sprake zijn deze van de Schelde, de Dender en de Mark. Door het steeds verlagen van de lokale erosiebasissen hebben zich op de valleiwallen hellingsprocessen voorgedaan die hebben bijgedragen tot de verdere denudatie van het reliëf.

In het laat-pleistoceen zijn de depressies en de beekvalleien in hun definitieve vorm uitgeschuurd. Uit de isohypsenkaart van de top van het tertiair substraat en uit de boorgegevens blijkt dat de depressie van de Schelde gedurende het weichseliaan aanmerkelijk breder was dan de huidige alluviale vlakte. De depressies van de Dender en de Mark echter waren slechts op bepaalde plaatsen breder dan de huidige. Voor de Dender was dit te Denderleeuw, te Ninove en in de wijde omgeving van Idegem. Bij de Mark was de verbreding beperkt tot enkele stroken in de omgeving van haar monding. Uit de

⁹ AGIV 2022a

boorgegevens blijkt dat sommige delen van de beekvalleien eveneens breder waren dan momenteel het geval is.¹⁰

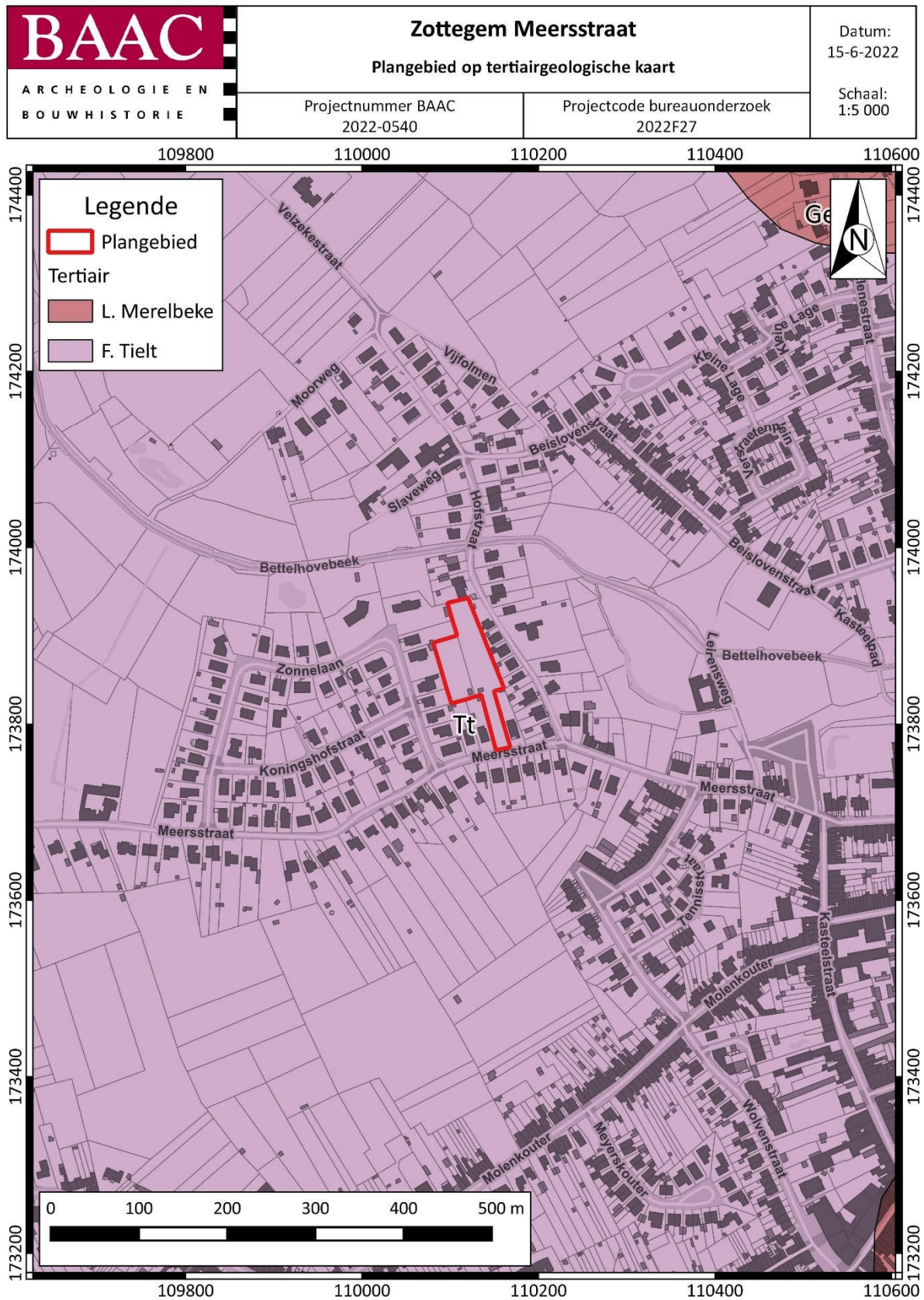
Paleogeen en neogeen (tertiair)

De omgeving van het plangebied wordt gekenmerkt door afzettingen van de formatie van Tielt. De Formatie van Tielt is een marien lithostratigrafische eenheid die over het algemeen bestaat uit grijsgroen, fijn zand tot silt dat kleihoudend is. Dit materiaal werd zo'n 50 miljoen jaar geleden afgezet.

Quartair

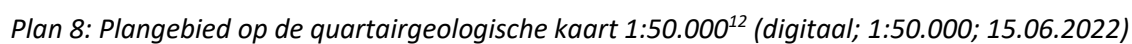
Op de quartairgeologische kaart 1:50.000 is het plangebied gekarteerd als type 13. Dit wijst op het voorkomen van colluviale afzettingen onder de vorm van zandlemig materiaal zonder profielontwikkeling, dat werd afgezet op homogene eolische leemafzettingen op een sokkel van meer zandige tot grindrijke rivierafzettingen. In het zuiden van het plangebied werd een stukje gekarteerd als type 12, en zou het colluviaal afgezette pakket ontbreken of dunner zijn. In het noordwesten werd type 14 gekarteerd, waar de homogene eolische leemafzettingen rusten op lemig materiaal dat werd afgezet door helingsprocessen, al dan niet afgewisseld door meer zandige lagen, in plaats van de rivierafzettingen.

¹⁰ DE MOOR & MOSTAERT 1993; BOGEMANS & VAN MOLLE 2005

Plan 7: Plangebied op de tertiairgeologische kaart¹¹ (digitaal; 1:50.000; 15.06.2022)

¹¹ DOV VLAANDEREN 2022b

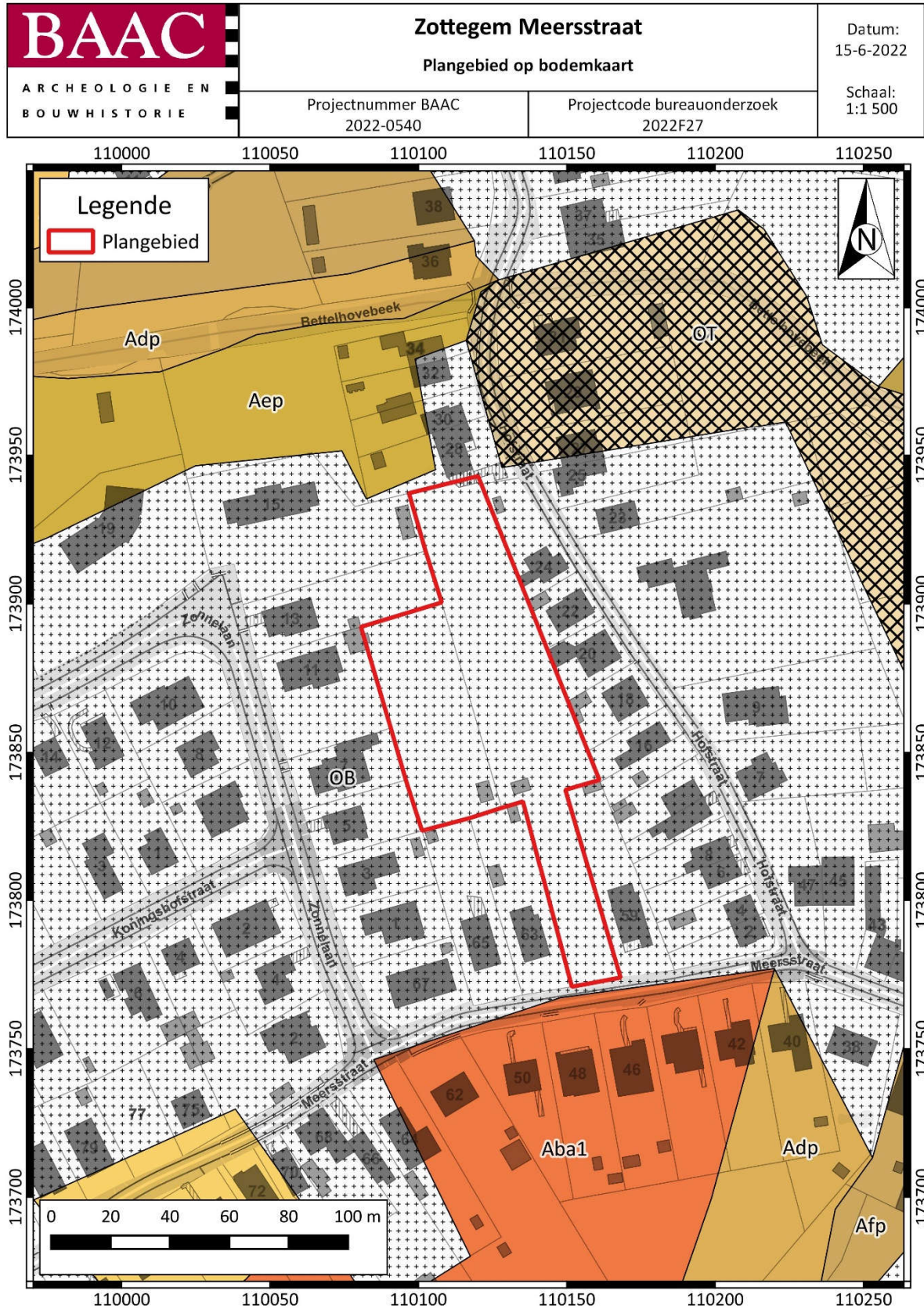

¹² DOV VLAANDEREN 2022c

Bodem

Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem in het plangebied gekarteerd als bebouwde zone (OB) en wordt grotendeels omringd door leemgronden, gaande van droge tot zeer vochtige alluviale of colluviale bodemtypes (Abp, Acp, Aba1, Adp, Afp en Aep). Ten slotte komen er ten oosten van het plangebied ook gronden voor die werden gekarteerd als sterk vergraven (OT) of opgehoogde gronden (ON).

Gezien de kartering van het plangebied op de quartairgeologische kaart en de locatie op de flank van de vallei van de Bettelhovebeek is de kans groot dat er binnen het plangebied colluviale gronden aangetroffen kunnen worden.

Plan 9: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen¹³ (digitaal; 1:20.000; 15.06.2022)

¹³ DOV VLAANDEREN 2022a

1.2.2 Historisch kader

Over de geschiedenis van deze streek is erg weinig gekend. Voor de oudste vermelding van de streek moeten we terug gaan naar de vroege/volle middeleeuwen. Het zuiden van Oost-Vlaanderen wordt gekenmerkt door plaatsnamen met het Germaanse suffix ‘-gem’. Dit suffix verwijst naar nieuwe woonplaatsen vanaf de 6^e tot en met de 10^e eeuw. Er wordt dan ook aangenomen dat de ruime omgeving van het plangebied vanaf de Germaanse periode werd ontgonnen. Het nabijgelegen Brakel is bovendien afgeleid van een Germaans toponiem dat ‘bos’ betekent.

Vanaf de volle middeleeuwen groeiden de kleine dorpen verder uit waaronder ook Zottegem en Brakel. Mogelijk ontstond een eerste bewoningskern in Zottegem ten noordoosten van de burcht van de heer van Zottegem, welke een castrale motte zou zijn. De oudste vermeldingen van de kerk van Zottegem gaan terug tot de tweede helft van de 12^e eeuw, omstreeks 1162.

Een dorp in de buurt van het plangebied, Erwetegem, komt eveneens voor in de historische bronnen. Dit dorp zou teruggaan tot een vroeg-Frankische nederzetting die omstreeks de 5e eeuw gebouwd zou zijn. De naam zou zoveel betekenen als de “woonst van de lieden van Hariwith”.

Zottegem kende een bloeiperiode in de 14^e eeuw, onder impuls van de Vlaamse lakenproductie. De ontwikkeling werd vanaf de 18^e eeuw afgeremd door onder meer oorlogen en de pest. Gezien haar ligging kon de bescheiden stad niet meer dan een centraliserende rol spelen voor de huisnijverheid in de directe omgeving tot in de 19^e eeuw. Doorheen de 19^e eeuw werd ze ontsloten door middel van enkele belangrijke spoorlijnen en kende de stad een stelselmatige groei, in de richting van het station in het oosten van de stad. De omgeving van het plangebied, ten westen van de historische stadskern, bleef lange tijd onontgonnen. Pas in de loop van de 20^e eeuw werd er gebouwd.

Het is pas vanaf de 18^e eeuw dat een duidelijk beeld van het plangebied en de directe omgeving verkregen kan worden. Dit is zichtbaar op de verschillende cartografische bronnen.

1.2.3 Cartografische bronnen

Ferraris (1771-1778)

Op de Ferrariskaart¹⁴ (Plan 10) is het verschil in landgebruik tussen het lager gelegen en nattere noordelijke deel van het plangebied en het hoger gelegen zuidelijke deel van het plangebied zichtbaar. In het noorden bevinden zich met bomen omgeven weidegronden, in het zuiden akkerland. Ter hoogte van de huidige Meersstraat en Hofstraat wordt bewoning weergegeven. Het is niet zeker of deze gebouwen daadwerkelijk tot in het plangebied reikten.

Atlas der Buurtwegen (1843-1845)

Op de Atlas der Buurtwegen¹⁵ (Plan 11) is een vergelijkbare situatie afgebeeld, al lijkt het er op dat de bewoning ten zuidwesten in de 19^e eeuw verdwenen was en de gebouwen ten oosten, aan de Hofstraat, niet tot in het plangebied reikten.

Topografische kaartuitgave 1910

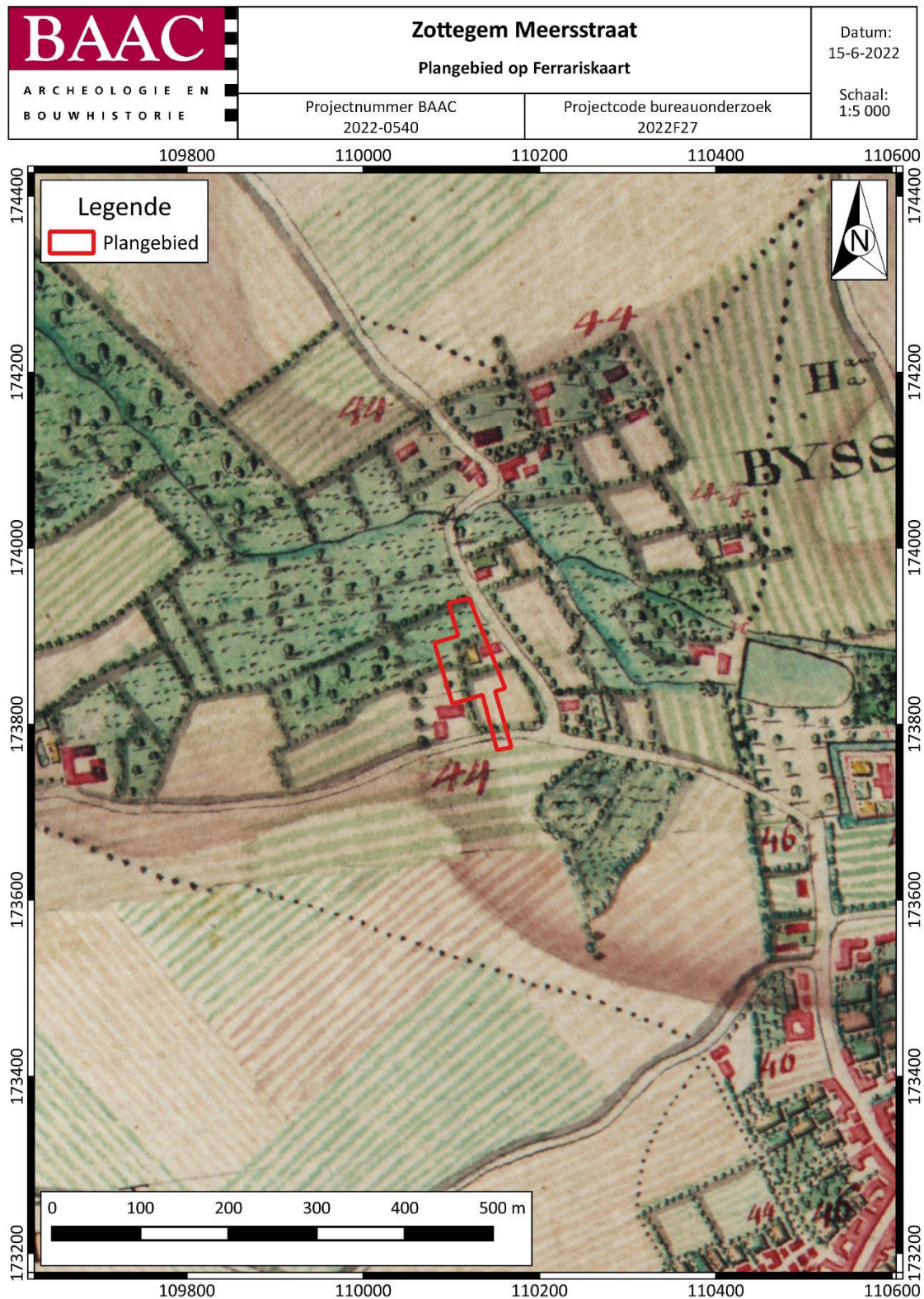
Op de topografische kaart van het Militair Cartografisch Instituut uit 1910¹⁶ (Plan 12) is te zien dat de omgeving van het plangebied tot aan het begin van de 20^e eeuw grotendeels onbebouwd is gebleven.

¹⁴ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2020

¹⁵ GEOPUNT 2022c

¹⁶ CARTESIUS 2022

Op deze kaart lijkt bovendien ook de bebouwing ten oosten van het plangebied, aan de Hofstraat, te zijn verdwenen.

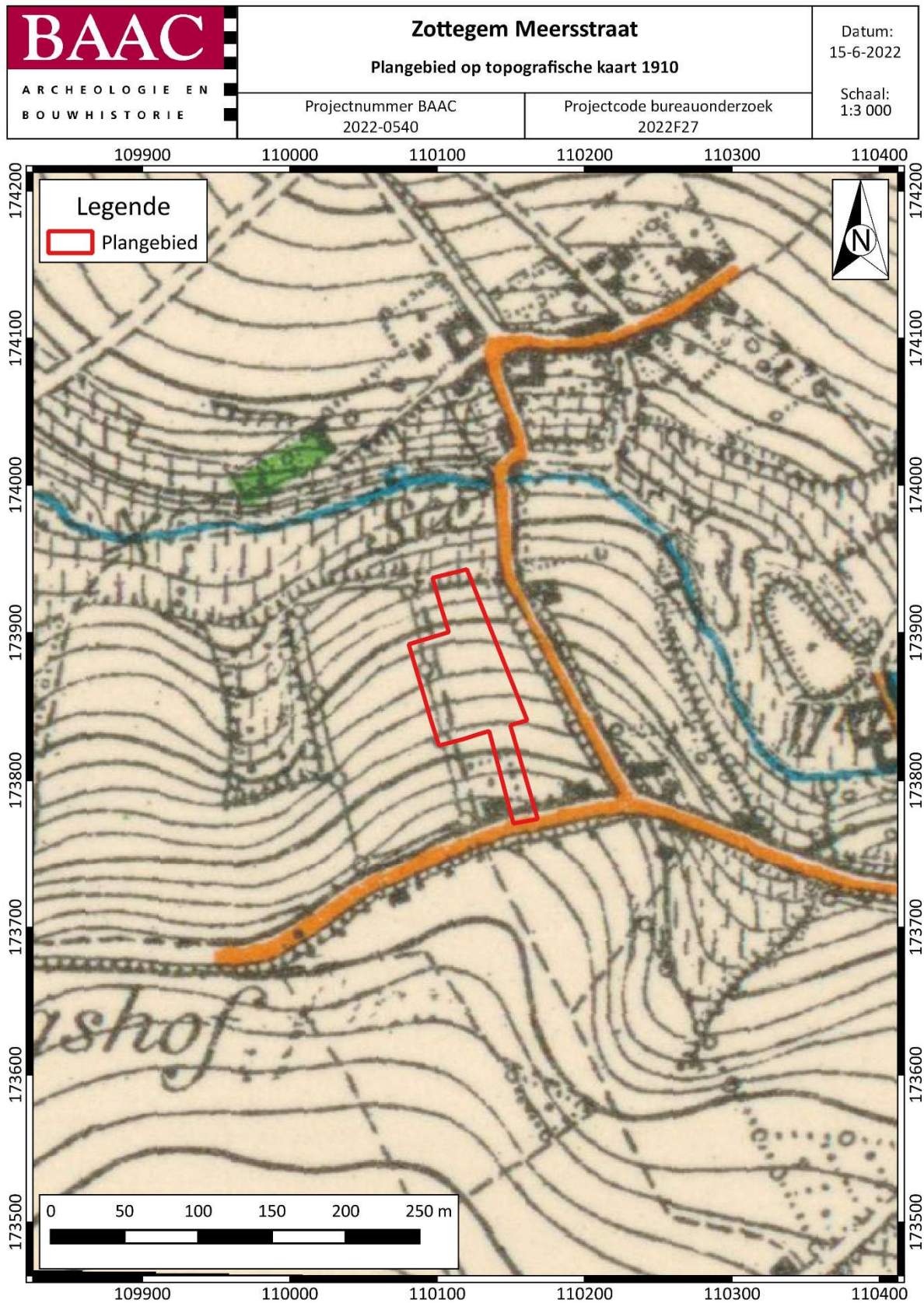

Plan 10: Plangebied op de Ferrariskaart¹⁷ (analoog; 1:25.000; 15.06.2022)

¹⁷ GEOPUNT 2022b

BAAC Vlaanderen Rapport 2192

Plan 12: Plangebied op de topografische kaart uit 1910¹⁹ (analoog; 1:20.000; 15.06.2022)

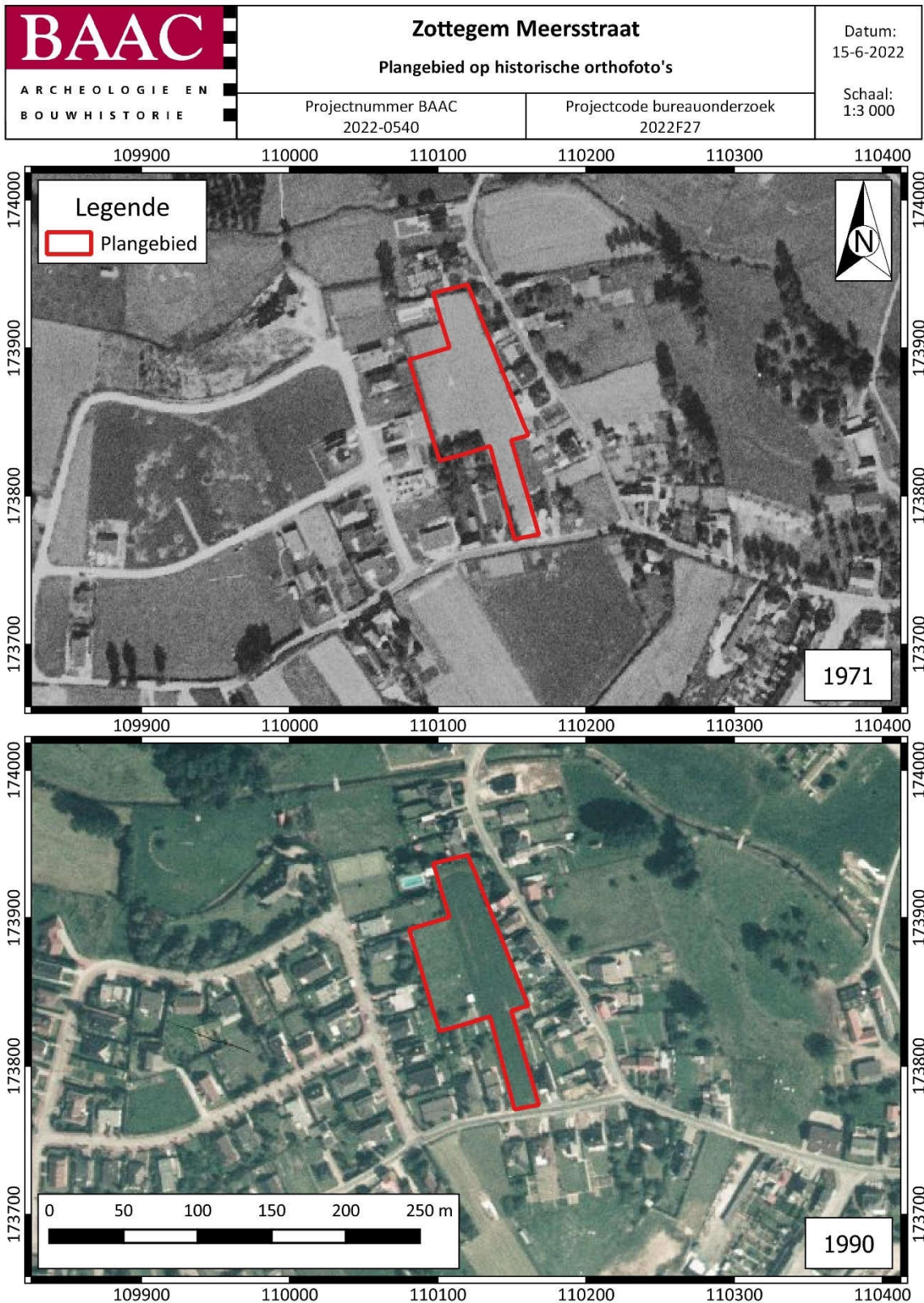
¹⁹ CARTESIUS 2022

1.2.4 Orthofotografische bronnen

Op orthofotografische bronnen uit de tweede helft van de 20^e eeuw is de stelselmatige groei van de Zottegemse stadsrand in de richting van het plangebied duidelijk zichtbaar. Reeds in 1971²⁰ was het plangebied volledig ingesloten door de vrijstaande bebouwing die ook nu nog aanwezig is. Op de foto uit 1990²¹ is de verdichting van de bewoning ten noorden van de Meersstraat nog duidelijker. Het plangebied zelf lijkt echter steeds gevrijwaard te zijn gebleven van enige noemenswaardige verstoring.

²⁰ AGIV 2022c

²¹ AGIV 2022d

Plan 13: Plangebied op de historische orthofoto's uit 1971²² en 1990²³ (analoog; 1:20.000; 15.06.2022)

²² AGIV 2022c

²³ AGIV 2022d

1.2.5 Archeologisch kader

Centrale Archeologische Inventaris

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt een inschatting maken over het archeologisch potentieel van het plangebied. Voor het plangebied zelf aan de Meersstraat zijn geen archeologische waarden gekend (Plan 14).²⁴ Rondom het projectgebied zijn de volgende meldingen gekend (Tabel 1):

*Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.*²⁵

CAI-NUMMER	OMSCHRIJVING
503261	KONINGSHOF / ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING 1965 / MIDDELEEUWSE HOEVE
500168	STRIJPEN BEISELHOVEN / VERMELDING 16 ^E EEUW, TOEVALSVONDST 1970, VELDKARTERING 1989 / VONDSTTYPE / PUIN UIT ROMEINSE PERIODE ZOU WIJZEN OP AANWEZIGHEID VILLA
503854	KASTEEL VAN EGMONT / ARCHEOLOGISCHE OPGRAVINGEN 1986-1994, PROEFSLEUVEN 2001 / RESTANTEN VAN 15 ^E EEUWSE BOUWWERKEN EN VOORGANGER DIE ZOU OPKLIMMEN TOT 11 ^E EEUW
500188	ZOTTEGEM CENTRUM NEERHOFSTRAAT / ERFGOEDONDERZOEK 2003 / ATTESTATIE VAN VERSCHILLENDE ROMEINSE VONDSTEN
983122	KASTEELSTRAAT / OPGRAVING 2019 / KUILEN UIT DE IJZERTIJD, GREPPELS EN KUILEN UIT DE LATE MIDDELEEUWEN
221112	ZOTTEGEM COLLEGE / PROEFSLEUVEN 2018 / ATTESTATIE VAN VERSCHILLENDE LAATMIDDELEEUWSE CULTUURLAGEN EN KUILEN EN SPOREN VAN ROMEINSE AANWEZIGHEID IN DE VORM VAN HANDGEVORMD AARDEWERK IN GREPPELS
159090	HELDENLAAN 32-34 / PROEFPUTTENONDERZOEK 2011 / SPOREN UIT IJZERTIJD EN LATE MIDDELEEUWEN
150880	HELDENLAAN 22 / PROEFPUTTENONDERZOEK 2010 / VERSCHILLENDE KUILEN MET AARDEWERK UIT DE LATE MIDDELEEUWEN TOT EN MET DE 17 ^E EEUW
500525	ZOTTEGEM PASTORIE / BESCHERMD MONUMENT / NEOCLASSICISTISCH HUIS UIT 1852
152228	WOLVENSTRAAT 11 / ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING 2004 / KUILEN EN ANDERE GRONDSPOREN VANAF DE VOLLE MIDDELEEUWEN

²⁴ CAI 2022

²⁵ CAI 2022

150266

DE NIEUWE POORT / ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING 2009 / GRONDSPOREN VANAF DE LATE MIDDELEEUWEN, LAATMIDDELEEUWSE KOOKPOT MET SKELET VAN EEN BABY

Ander archeologisch onderzoek in de regio*Tabel 2: (Archeologie)nota's en/of eindverslagen in de regio²⁶*

AN(BS)/N/EV ID	TOPONIEM	ONDERZOEK	ADVIES
AN ID1512	ZOTTEGEM HOFSTRAAT EN MEERSSTRAAT	BOZ	PS
AN ID2835	ZOTTEGEM STRIJPEN	BOZ	GEEN
AN ID3728	ZOTTEGEM MOLENKOUTER 10	BOZ	GEEN
AN ID1488	ZOTTEGEM COLLEGE	BOZ	PS/PP
N ID9249	ZOTTEGEM COLLEGE (VERVOLG AN ID1488)	PS/PP	DO

Voor het plangebied werd reeds in 2016 een archeologienota opgesteld. Gezien de aanpassingen in de wetgeving en de steeds groeiende archeologische kennis van de omgeving drong zich een actualisatie van het dossier op. In 2016 bleek reeds het hoge archeologische potentieel van de site en werd geopteerd om rechtstreeks een proefsleuvenonderzoek te adviseren.

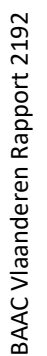
Te Zottegem College werden bij een proefsleuven en -puttenonderzoek in 2018 verschillende kuilen en cultuurlagen aangetroffen uit de late middeleeuwen. Daarnaast werden er mogelijk ook perceelsgreppels aangetroffen uit de premiddeleeuwse periode, ouder dan het ontstaan van Zottegem. Er werd dan ook geadviseerd om over te gaan tot een opgraving van het terrein.

Ook elders in het westen van de stad werden sporen teruggevonden van menselijke activiteiten tijdens de ijzertijd en de Romeinse periode. Vooral de omgeving van de Neerhofstraat lijkt rijk te zijn aan Romeinse sporen en vondsten (CAI ID500188, ID983122, ID221112, ID159090). Daarnaast werden er ook verschillende sporen uit de late middeleeuwen en jongere perioden aangetroffen.

Romeinse vondsten werden reeds in de 16^e eeuw geattesteerd ten noorden van het plangebied, aan Beiselhoven. Hier vermoedt men de aanwezigheid van een Romeinse villa (CAI ID500168).

Ten slotte is er nog het kasteel van Egmont, waar dankzij archeologisch onderzoek sinds de jaren '80 de aanwezigheid van een laatmiddeleeuws kasteel kon worden onderzocht (CAI ID503854).

²⁶ Gebruikte afkortingen: BOZ bureauonderzoek; LB landschappelijk bodemonderzoek; VAB verkennend archeologisch booronderzoek; WAB waarderend archeologisch booronderzoek; PS/PP proefsleuven-/proefputtenonderzoek; DO definitieve opgraving

Plan 14: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart²⁷ met weergaven van de (archeologie)nota's²⁸ in de omgeving (digitaal; 1:1; 15.06.2022)

1.3 Synthese onderzoeksresultaten

1.3.1 Datering en interpretatie onderzoeksterrein

Het bodembestand lijkt niet aangetast te zijn gedurende de laatste eeuwen. Hoewel op de Ferrariskaart uit de 18^e eeuw wel bebouwing werd ingetekend, is het twijfelachtig dat deze daadwerkelijk tot binnen het plangebied door liep. Het ommeland van Zottegem wist grotendeels haar rurale karakter te behouden. Door de locatie van het station ten oosten van het centrum breidde de stad vooral in die richting uit. Pas in de tweede helft van de 20^e eeuw geraakte de omgeving van het plangebied volgebouwd, parallel met de voortschrijdende lintbebouwing langs de wegen die het landschap doorkruisen. Zowel op historische kaarten vanaf de 18^e eeuw als orthofoto's uit de 20^e eeuw blijkt dat het plangebied de laatste 300 jaar geen bebouwing of andere verstoring zou hebben gekend.

Het plangebied bevindt zich op een helling en sluit in het zuiden aan op een weg die minstens 300 jaar oud is en in het noorden op de vallei van de Bettelhovebeek.

1.3.2 Archeologische verwachting

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kan niet met zekerheid gezegd worden of er archeologische waarden in het plangebied aanwezig zijn. Het plangebied werd niet specifiek bij naam vermeld in de historische bronnen.

Voor de oudere perioden (steentijden-metaaltijden-Romeinse periode) is er niets voorhanden wat betreft historische of archeologische bronnen die onmiddellijk relevant zijn voor het plangebied zelf. In de directe nabijheid van het plangebied zijn echter verschillende attestaties gedaan van menselijke activiteiten vanaf de ijzertijd. Ook in de Romeinse periode kende de omgeving met zekerheid bewoning. Vanaf de late middeleeuwen groeide Zottegem uit tot een bescheiden centrumstad en zijn de sporen in het centrum van de stad talrijker.

Sporen vanaf de late middeleeuwen kunnen dan ook met zekerheid verwacht worden binnen de stad, maar die verwachting is minder groot voor het plangebied, dat zich buiten het historische centrum bevindt. Voor sporen van menselijke activiteiten uit de ijzertijd en Romeinse periode geldt een middelhoge verwachting, gezien de nabijheid van verschillende gekende sites uit die periodes. Voor oudere vondsten en sporen is de verwachting eerder laag op basis van het bureauonderzoek, maar deze kunnen niet bij voorbaat uitgesloten worden.

Binnen het terrein wordt een colluviumpakket verwacht. Het zou dus kunnen dat archeologische waarden aanwezig zijn binnen het plangebied, maar dat deze op een grotere diepte pas aangetroffen kunnen worden. Anderzijds is het ook mogelijk dat archeologisch relevante lagen werden afgetopt of vernietigd door erosie.

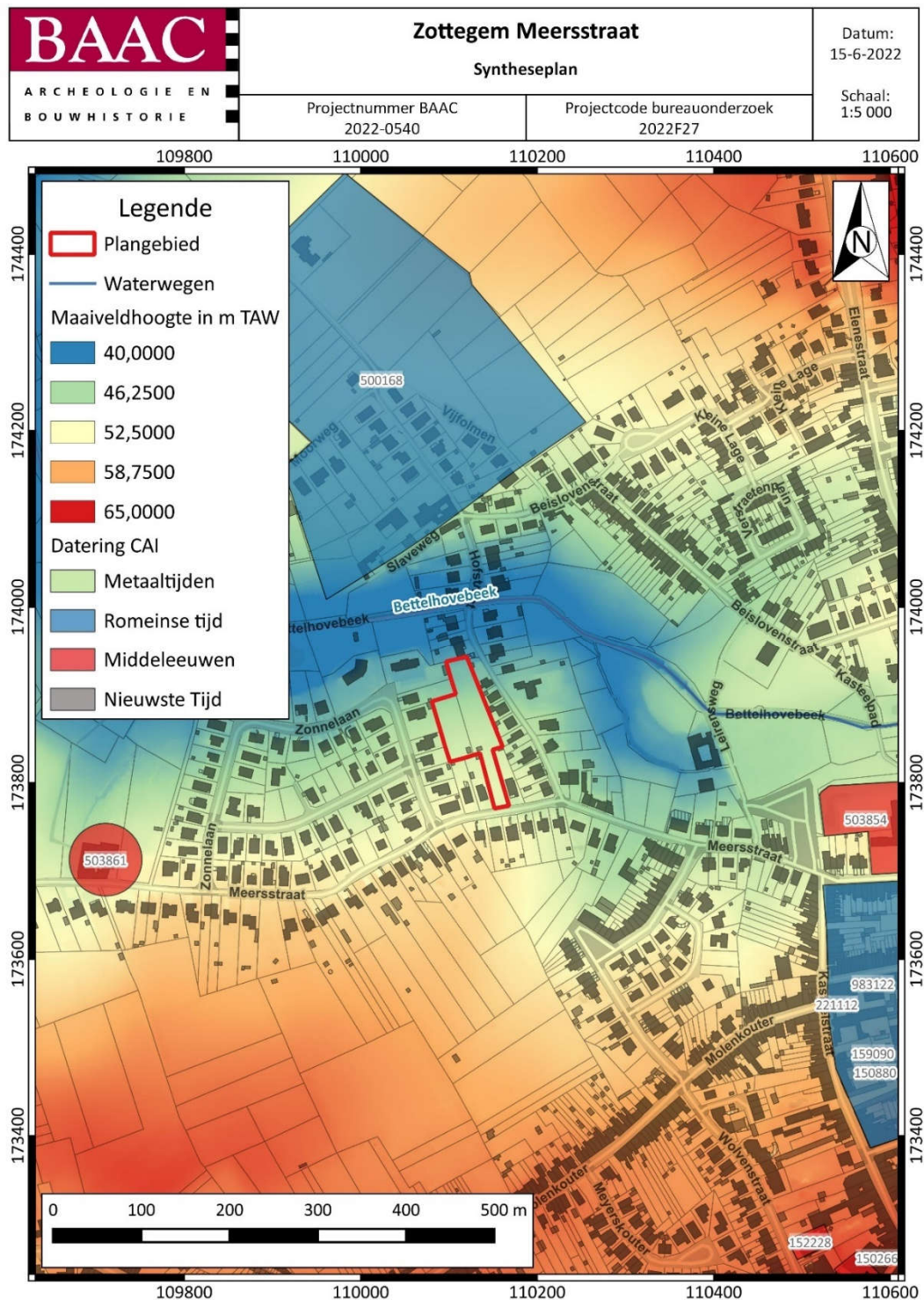
1.3.3 Synthesepan

Op het synthesepan werden de CAI-waarnemingen in de omgeving afgebeeld, gesorteerd per periode, op een achtergrond van het DHM en met de loop van de Bettelhovebeek. Zo is goed zichtbaar dat er op korte afstand van het plangebied Romeinse bewoning is vastgesteld, in het centrum van Zottegem

²⁷ CAI 2022

²⁸ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2022

op dezelfde oever van de Bettelhovebeek en aan de overzijde, waar zich mogelijk een villadomein bevindt. Ook middeleeuwse sporen en oudere sporen uit de metaaltijden werden er geattesteerd.

Plan 15: Syntheseplan met CAI-waarnemingen²⁹ en locatie Bettelhovebeek op DHM³⁰ (digitaal; 1:1; 15.06.2022)

²⁹ CAI 2022

³⁰ AGIV 2022a

1.4 Besluit

1.4.1 Potentieel op kennisvermeerdering

Aangezien er een middelgrote trefkans geldt voor sporen uit de Romeinse periode en de ijzertijd is het potentieel voor kennisvermeerdering ter hoogte van het plangebied meteen zeer groot. Ook voor andere perioden geldt bovendien een reële trefkans. Echter, het archeologische kennispotentieel wordt in grote mate mee bepaald door de bodem binnen het plangebied. Enerzijds kunnen colluviale pakketten archeologische niveaus hebben afgedekt, waardoor ze beter bewaard werden. Anderzijds kan erosie hebben geleid tot de gedeeltelijke aftopping of zelfs vernietiging van het archeologisch archief.

1.4.2 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Op basis van het uitgevoerde archeologisch vooronderzoek is er onvoldoende informatie over de aan- of afwezigheid van een archeologische site. Het kennispotentieel kon onvoldoende bepaald worden. Verder vooronderzoek is noodzakelijk.

1.4.3 Keuze onderzoeksmethode

Tabel 3: Overzicht van de keuze onderzoeksmethode

METHODE	MOGELIJK	NUTTIG	SCHADELIJK	NOODZAKELIJK	MOTIVATIE
GEOFYSISCH ONDERZOEK	JA	NEE	NEE	NEE	AANGEZIEN ER EEN GROTE KANS IS DAT EVENTUELE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN UIT GRONDSPOREN EN/OF VONDSTEN ZULLEN BESTAAN, ZULLEN DE RESULTATEN VAN EEN GEOFYSISCH ONDERZOEK – INDIEN ZE AL IETS OPLEVEREN – LASTIG TE INTERPRETEREN ZIJN EN ZAL EEN DEFINITIEVE INTERPRETATIE VAN DE GEGEVENS DIE DOOR EEN DERGELIJK ONDERZOEK KUNNEN WORDEN GEGENEREERD AFHANKELIJK ZIJN VAN EEN ONDERSTEUNENDE INGREEP IN DE BODEM.
VELDKARTERING	NEE	NEE	NEE	NEE	EEN VELDKARTERING VERLOOPT PAS OPTIMAAL WANNEER ZE UITGEVOERD KAN WORDEN OP EEN ONBEGROEIDE EN LIEFST OMGEploegde AKKER. GEZIEN DE AANWEZIGHEID VAN (HOOG) GRAS BINNEN HET PLANGEBIED IS HET ONMOGELIJK EEN DERGELIJK ONDERZOEK NAAR BEHOREN UIT TE VOEREN.

LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK	JA	JA	NEE	JA	DE VRAAGSTELLING NAAR DE OPBOUW EN INTACTHEID VAN DE BODEM BINNEN HET PLANGEBIED BEPAALT IN GROTE MATE DE WAARDE VAN EVENTUEEL AANWEZIG ARCHEOLOGISCH ERFGOED.
VERKENNEND/ WAARDEREND BOORONDERZOEK	JA	MISSCHIEN	NEE	MISSCHIEN	AFHANKELIJK VAN DE RESULTATEN VAN HET LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK.
PROEFPUTTEN-ONDERZOEK STEENTIJD	JA	MISSCHIEN	NEE	MISSCHIEN	AFHANKELIJK VAN DE RESULTATEN VAN HET ARCHEOLOGISCH BOORONDERZOEK.
PROEFSLEUVEN/ PROEFPUTTEN ONDERZOEK	JA	MISSCHIEN	NEE	MISSCHIEN	AFHANKELIJK VAN DE RESULTATEN VAN HET LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK.

Na afronding van het bureauonderzoek kan vastgesteld worden dat verder vooronderzoek noodzakelijk is. De archeologische verwachting en het kennispotentieel konden op basis van het bureauonderzoek nog niet vastgesteld worden. De aanwezigheid van een archeologische site binnen het plangebied kan niet met zekerheid worden uitgesloten. In eerste instantie dient een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd te worden. Met dit archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem kan op een efficiënte manier enerzijds de gaafheid van het bodemprofiel bepaald worden, en anderzijds de dikte van een verwacht pakket colluviaal afgezet materiaal nader bekeken worden. Dit is van essentieel belang voor het eventueel verder opstellen van het vervolgtraject met ingreep in de bodem.

1.4.4 Afbakening onderzoeksterrein

Het hele plangebied wordt geadviseerd voor verder onderzoek. Op basis van de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek kan de omvang van de onderzoekszone voor verder onderzoek eventueel worden bijgesteld, zoals bepaald in het programma van maatregelen van deze archeologienota.

2 Samenvatting

Binnen het plangebied aan de **Meersstraat te Zottegem** plant de initiatiefnemer een verkaveling. In het geval van een verkaveling dient uit te worden gegaan van een integrale verstoring van de bodem binnen het plangebied, waarbij mogelijk archeologische waarden verloren kunnen gaan. Het doel van de archeologienota was het inschatten van het archeologisch potentieel binnen het projectgebied en het opstellen van een programma van maatregelen voor een (eventueel) vervolgonderzoek.

Voor het bureauonderzoek werd gebruik gemaakt van zo veel mogelijk beschikbare bodemkaarten, geologische kaarten, historische kaarten en archeologische gegevens. Bovendien werden de plannen van de opdrachtgever geplot op de bestaande situatie. Op deze manier kon een inschatting worden gemaakt van het onderzoekspotentieel van het plangebied aan de hand van bodem- en aardkundige gegevens en kon een verwachting ten aangaan van de archeologische waarden op het terrein worden vastgesteld.

Het plangebied bevindt zich ten westen van Zottegem, een stad die reeds in de late middeleeuwen opbloede dankzij de Vlaamse lakennijverheid. Ten zuiden van het plangebied loopt de Bettelhovebeek. Het plangebied bevindt zich in de heuvelachtige Vlaamse Ardennen. Beken en rivieren sneden zich in, in het leemplateau tussen de Schelde en de Demer. De erosiegevoeligheid van deze leemgronden doet vermoeden dat er zich binnen het plangebied, op de helling van een leemrug die in het westen van Zottegem loopt, colluviale afzettingen bevinden. De aanwezigheid van deze pakketten of van eventuele erosie hoger op de helling bepaalt in grote mate het archeologische potentieel van het plangebied. Op basis van de beschikbare data bleek dat er in de direct omgeving sprake is van verschillende Romeinse sites. Ook archeologische waarden uit de ijzertijd en late middeleeuwen werden geattesteerd. Sporen en vondsten uit andere perioden kunnen in geen geval uitgesloten worden.

Op basis van de resultaten van het uitgevoerde bureauonderzoek kan niet met zekerheid gezegd worden of een archeologische site aan- of afwezig is. Hierdoor dringt verder onderzoek zich op. Dit dient in eerste instantie uitgevoerd te worden in het volledige plangebied, zij het in uitgesteld traject. De resultaten van elke stap in het vooronderzoek moeten telkens afgewogen worden tegenover de geplande ingreep in de bodem. Dit onderzoek en de potentiële vervolgstappen worden uitgeschreven en gemotiveerd in het Programma van Maatregelen.

3 Lijsten

3.1 Figurenlijst

Figuur 1: Hoogteverloop terrein	14
---------------------------------------	----

Plannenlijst

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (digitaal; 1:10.000; 15.06.2022)	2
Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB) (digitaal; 1:250; 15.06.2022)	3
Plan 3: Plangebied op orthofoto(digitaal; 1:1; 15.06.2022)	6
Plan 4: Plangebied met weergave van verkavelingsplan op orthofoto(digitaal; 1:1; 15.06.2022)	7
Plan 5: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) met waterwegen (digitaal; 1:1; 15.06.2022)	12
Plan 6: Plangebied en hoogteverloop op het DHM (digitaal; 1:1; 15.06.2022)	13
Plan 7: Plangebied op de tertiairgeologische kaart (digitaal; 1:50.000; 15.06.2022)	16
Plan 8: Plangebied op de quartairgeologische kaart 1:50.000 (digitaal; 1:50.000; 15.06.2022)	17
Plan 9: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen (digitaal; 1:20.000; 15.06.2022)	19
Plan 10: Plangebied op de Ferrariskaart (analoog; 1:25.000; 15.06.2022)	21
Plan 11: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen (analoog; 1:2500; 15.06.2022)	22
Plan 12: Plangebied op de topografische kaart uit 1910 (analoog; 1:20.000; 15.06.2022)	23
Plan 13: Plangebied op de historische orthofoto's uit 1971 en 1990 (analoog; 1:20.000; 15.06.2022)	25
Plan 14: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart met weergaven van de (archeologie)nota's in de omgeving (digitaal; 1:1; 15.06.2022)	29
Plan 15: Synthesepan met CAI-waarnemingen en locatie Bettelhovebeek op DHM (digitaal; 1:1; 15.06.2022)	30

3.2 Tabellenlijst

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.	26
Tabel 2: (Archeologie)nota's en/of eindverslagen in de regio	27
Tabel 3: Overzicht van de keuze onderzoeksmethode	31

4 Bibliografie

- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2021. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 4.0)*, Brussel. Available at: https://www.onroerenderfgoed.be/sites/default/files/2019-03/CGP_V4_geen_TC_20190322.pdf.
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2022. Loket onroerend erfgoed: archeologienota's en eindverslagen. Available at: <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/goedgekeurd>.
- AGIV, 2022a. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Digitaal Hoogte Model. Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- AGIV, 2022b. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Grootschalig Referentiebestand (GRB). Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- AGIV, 2022c. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, kleinschalig, zomeropnamen, kleur, 1971, Vlaanderen. Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- AGIV, 2022d. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, kleinschalig, zomeropnamen, kleur, 1979-1990, Vlaanderen.
- AGIV, 2022e. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschallig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- AGIV, 2022f. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- BOGEMANS, F. & VAN MOLLE, M., 2005. *Toelichting bij de quartairgeologische kaart van België, Vlaams Gewest: kaartblad 30-38 Geraardsbergen en Ath (deel)*, Brussel.
- CAI, 2022. Centraal Archeologisch Inventaris. Available at: <http://cai.onroerenderfgoed.be/>.
- CARTESIUS, 2022. Cartesius. Available at: www.cartesius.be.
- DOV VLAANDEREN, 2022a. Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2022b. Databank Ondergrond Vlaanderen, neogeen/paleogeen (tertiair). Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2022c. Databank Ondergrond Vlaanderen, Quartair. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- GEOPUNT, 2022a. GEOPUNT VLAANDEREN: Atlas der Buurtwegen Vlaanderen (ca1840). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2022b. GEOPUNT VLAANDEREN: Ferrariskaart (1777). Available at: <http://www.geopunt.be>.

GEOPUNT, 2022c. Toelichting: Atlas Der Buurtwegen (1843-1845).

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2020. Toelichting: Ferraris (kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden). Available at: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html.

DE MOOR, G. & MOSTAERT, F., 1993. *Geomorfologische kaart van België 1:50000.*, Leuven.